

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

**Fundamentální filozofické otázky z pohledu
experimentální filozofie**

Bakalářská práce

Autor: David Černohub
Studijní obor: Filozofie a společenské vědy
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	David Černohub
Studium:	F20BP0168
Studijní program:	B6101 Filozofie
Studijní obor:	Filozofie a společenské vědy
Název bakalářské práce:	Fundamentální filozofické otázky z pohledu experimentální filozofie
Název bakalářské práce AJ:	Fundamental philosophical questions from the viewpoint of experimental philosophy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Experimentální filozofie je směr, který se snaží zodpovídat tradiční filozofické otázky empirickými metodami a který se v poslední době bouřlivě rozvíjí. Předmětem práce bude posouzení, zda a jak by se tento přístup mohl vypořádávat i s tak tradičně fundamentálními filozofickými otázkami, jako jsou *Jaký je smysl života?* či *Jak žít správný a šťastný život?* Je zřejmé, že k tomu je třeba vyjasnit pojmy, o které se tyto otázky opírají. V principu lze jistě empiricky zjišťovat, co lidé rozumí výrazy jako *smysl* či *štěstí*; je ale otázka, zda se takto můžeme dopracovat k tak jednoznačnému chápání uvedených otázek, aby na ně bylo možné hledat přímočaré odpovědi. (Výsledkem samozřejmě může být i to, že tyto pojmy jsou tak inherentně vágní, že uvedeným otázkám žádný jasný smysl dát nelze.) Může nám v tom experimentální filozofie nějak podstatně pomoci? Nebo nám může pomoci se s takovýmito fundamentálními otázkami vypořádat nějak jinak?

ALEXANDER Joshua: *Experimental Philosophy an Introduction*. Polity Press, 2012: ISBN-13:978-0-7456-6092-9

FISCHER Eugen: *Experimental Philosophy, Rationalism, and Naturalism*. Routledge, 2015: ISBN: 978-1-315-71419-6

KNOBE Joshua, NICHOLS Shaun: *Experimental Philosophy*, Oxford University Press, 2008: ISBN: 978-0-19-532325-2
MACHERY Edouard: *Current Controversies in experimental Philosophy*, Routledge, 2014: ISBN: 978-0-203-12288-4

KNOBE Joshua, NICHOLS Shaun: *Experimental Philosophy vol.2*, Oxford University Press 2014: ISBN: 978-0-19-992740-1

SYSTMA Justin, BUCKWALTER Wesley: *A Companion to Experimental Philosophy*: John Wiley & Sons ISBN: 9781118661697

Zadávací pracoviště: Katedra filozofie a společenských věd,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.

Oponent: doc. Mgr. Ladislav Koreň, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2021

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Podpis:

Anotace

ČERNOHUB, David. *Fundamentální filozofické otázky z pohledu experimentální filozofie*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, 48 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá fundamentálními otázkami filozofie z pohledu Experimentální filozofie. V práci se snažíme zjistit, zda a popřípadě jak, může experimentální filozofie pomoci při objasňování pojmů "smysl života" a "šťastný život". V této bakalářské práci jsou popsány projekty, kterými se experimentální filozofie zabývá a také je kladen důraz na metody a prostředky, které v rámci svých výzkumů používá. Dále jsou tyto metody a prostředky přeneseny na problematiku, kterou se v práci zabýváme.

Klíčová slova: Otázky Fundamentální, Filozofie Experimentální, Smysl života, Šťastný život

Annotation

ČERNOHUB, David. *Fundamental Philosophical questions from the perspective of experimental philosophy*. Hradec Králové: Faculty of philosophy, University Hradec Králové, 2023, 48 p. Bachelor thesis.

This bachelor thesis deals with fundamental questions of philosophy from the perspective of Experimental Philosophy. In this thesis we try to find out whether, and if so how, Experimental Philosophy can help in clarifying the notions of "meaning of life" and "happy life". This thesis describes the projects that Experimental Philosophy is engaged in and also focuses on the methods and resources it uses in its research. Furthermore, these methods and means are transferred to the issues addressed in the thesis.

Key words: Questions Fundamental, Philosophy Experimental, Meaning of live, Happy life

Obsah

Úvod.....	1
Představení experimentální filozofie	3
Vymezení pojmu „smyslu života“	5
Vymezení pojmu „šťastný život“	6
Kritika experimentálních filozofů na klasickou filozofii	7
Kritika klasických filozofů na experimentální filozofii	9
Čím se zabývá Experimentální filozofie?	12
„Negative program“	13
Argument rozmanitosti	13
Argument citlivosti	15
Svobodná vůle a morální odpovědnost	18
Dopad morálního úsudku	20
Epistemologie.....	22
Mezikulturní rozdíly v intuicích	23
Další projekty	25
Experimentální filozofie a konceptuální analýza.....	26
Jak může experimentální filozofie pomoci v ujasnění pojmu smyslu života a šťastný život?	29
Experiment	29
Problematika intuice ve filozofii.....	31
Problematika kvalitativních a kvantitativních výzkumů v Ex-phil.....	33
Problematika kvalitativních výzkumů	33
Problematika kvantitativních výzkumů	34
Problematika obhajoby reflexivních soudů.....	35
K čemu je Ex-phil dobrá v oblasti pojmů „mysl života“ a šťastný život“	37
Závěr a relevance experimentu	38

Závěr	40
Zdroje	41

Úvod

Začátek této práce je zaměřen na rozpor mezi klasickou a experimentální filozofií. Jako kritiky experimentální filozofie jsme zde vybrali několik autorů jako například Hermanna Cappelena a Anttina Kauppinena, kteří oba tvrdí, že experimentální filozofie je zbytečný směr, který nemá pro filozofii jako takovou vůbec žádné využití a považují ji za ztrátu času. Tento názor mají převážně proto, protože podle nich se v experimentální filozofii zkoumá převážně intuice běžných lidí (ne-filozofů), a podle nich je tato intuice nepotřebná a nespolehlivá v řešení filozofických problémů. Dále také někteří filozofové říkají, že je velmi obtížné definovat mezi intuitivními a reflektivními úsudky, a tím pádem je těžké posoudit, zda byla odpověď v experimentu intuitivní či nikoliv.

Na druhou stranu experimentální filozofové jako jsou například Joshua Knobe nebo Shaun Nichols říkají, že zkoumání intuice ne-filozofů je pro filozofii prospěšné, a naopak se striktně straní myšlenkovým experimentům, které se běžně používají v klasické filozofii. Experimentální filozofové proto mají hned několik důvodů, jako například, že myšlenkové experimenty jsou mnohdy ovlivněny negativními faktory, v rámci, kterých pak experiment nesleduje skutečnost.

Dále tato práce, poukazuje na odvětví, kterými se experimentální filozofové zabývají, jako například je například negative program, svobodná vůle a morální odpovědnost, dopad morálního úsudku nebo například epistemologie. Dále je zde kladen důraz na prostředky, které při své práci experimentální filozofie používají. Tato část je nedílnou součástí této práce, neboť cílem této studie je zjistit, zda a jak může experimentální filozofie pomoci v objasňování pojmů „smysl života“ a „šťastný život“, tak aby byly možné výsledky filozoficky relevantní.

Na konci této práce je uveden možný experiment, který je strukturován podle metodologie, kterou experimentální filozofové používají. Následně jsou zde podány tři důvody, proč takovéto experimenty

experimentálních filozofů nemohou být v objasňování již zmíněných pojmů filozoficky relevantní. Mezi tyto důvody patří problematika intuice ve filozofii, problematika prostředků experimentální filozofie a v poslední řadě problematika obhajoby reflexivních úsudků. Tyto tři důvody nám ukazují, že experimenty v oblasti zmíněných pojmů mohou být maximálně sociologicky a psychologicky relevantní. Experimentální filozofie nám v této oblasti může maximálně podat možné mezigenerační nebo mezikulturní rozdíly, a to, jak je na zmíněné pojmy nahlíženo.

Výsledkem této práce je tvrzení, že experimentální filozofie nemůže pomoci při objasňování pojmů „smysl života“ a „šťastný život“.

Představení experimentální filozofie

Na začátku tohoto tisíciletí vzniklo nové odvětví filozofie, které má ve svém znaku hořící křeslo. Toto odvětví se jmenuje experimentální filozofie. Dále v této práci pro ni budeme používat zkratku Ex-phil. Počátek Ex-phil se datuje kolem roku 2000. Éru Ex-phil podle některých filozofů jako je například Horvath nebo Grundmann odstartoval článek Jonathana Weinberga, Stephena Stiche a Shauna Nicholse, který nese název *Normativity and Epistemic Intuitions*. V tomto článku jeho autoři zkoumali pomocí výzkumů epistémické intuice laiků (ne-filozofů). Poté, co byl vydán tento průkopnický článek následoval obrovský nárůst filozofických prací v rámci Ex-phil.¹

Experimentální filozofové se zaobírají širokou škálou projektů. Některé projekty využívají experimentální důkazy na podporu takzvaného „negative program“, který zpochybňuje tradičnější metody analytické filozofie. Další projekty využívají experimentální data na podporu pozitivních tvrzení o tradičních otázkách a jiné zkoumají otázky o tom, jak lidé běžně myslí, cítí a také nakolik je moc důležité se těmito otázkami zabírat a jak jsou důležité sami o sobě.

Dále se Ex-phil zaobírá například svobodnou vůlí a morální zodpovědností. V tomto odvětví zkoumají experimentální filozofové intuici ne-filozofů a jejich myšlení spojené s tímto tématem.

Dalšími projekty, kterými se experimentální filozofové zabývají jsou filozofické otázky spojené s epistemologií. Nebo také zkoumají odpovědi na otázky ne-filozofů v rámci dopadu morálního úsudku.

V této kapitole jsme lehce nastínili, co je to Ex-phil a čím se zaobírá. Mezi její hlavní projekty patří negative program, dopad morálního úsudku,

¹ HORVATH, J., & GRUNDMANN, T. 2010. Introduction: Experimental Philosophy and Its Critics, Part 1 and 2 [online]. *Philosophical Psychology*. 2010, vol. 23, no. 3, s. 283-292.

svobodná vůle a morální zodpovědnost nebo epistemologie. Podrobný popis těchto projektů je rozebrán v dalších kapitolách.

V následujících dvou kapitolách je důležité vymezení dvou pojmů, kterými se v této práci zabýváme. Jsou to pojmy „smysl života“ a „šťastný život“. V těchto dvou kapitolách je podrobný popis toho, jak s těmito dvěma pojmy v této studii pracujeme.

Vymezení pojmu „smyslu života“

Na začátku této práce je velice důležité si vymežit dva hlavní pojmy, kterými se v rámci Ex-phil zabýváme. První z nich je „smysl života“. V této práci se nezaměřujeme na to, jestli Ex-phil dokáže nějakým způsobem najít smysl života. Toto břímě spíše přenecháme romanopiscům nebo básníkům.

V této práci nás zajímá, zda Ex-phil dokáže svými metodami a výzkumy pomoci při chápání tohoto pojmu. Tzn. Možné ustálení tohoto pojmu. Neboť pod pojmem „smysl života“ si člověk může představit několik definic či otázek.

Vymezení pojmu „šťastný život“

V minulé kapitole jsme si ukázali, jakým způsobem pracujeme v této práci s pojmem „smysl života“. V této kapitole vymezujeme druhý pojem a tím je „šťastný život“.

V této studii se pojmem „šťastný život“ zabýváme z hlediska toho, zda Ex-phil může nějakým způsobem pomoci při objasňování tohoto pojmu. V pozdějších kapitolách je ukázáno, zda Ex-phil má prostředky k tomu, aby nám tento pojem ustálila. Popřípadě, zda jsou prostředky experimentálních filozofů a jejich možné výsledky filozoficky relevantní či ne.

Kritika experimentálních filozofů na klasickou filozofii

V minulých dvou kapitolách jsme si vymezili, jaký způsobem v této studii pracujeme s pojmy „smysl života“ a „šťastný život“. V následující kapitole si zde ukážeme kritiku experimentálních filozofů na klasické filozofy a jejich metody. Tato pasáž je důležitá, neboť tato vymezení vůči klasické filozofii jsou jeden z důvodů, proč experimentální filozofie vznikla.

Ex-phil se diskrétně vymezuje vůči závěrům získaných skrze čistě apriorní poznání, a to převážně kvůli myšlenkovým experimentům, které jsou podle Ex-phil mnohdy zavádějící. Experimentální filozofové mají hned několik výhrad vůči myšlenkovým experimentům, které jsou naprosto běžné v klasické filozofii.² Teď si zde představíme tři z nich:

1. Soudy, ke kterým se dojde v rámci myšlenkových experimentů, jsou velmi často ovlivněny mnoha negativními faktory a nesledují skutečnost.³
2. Když je úsudek, ke kterému se došlo v rámci myšlenkového experimentu výrazně ovlivněn faktory, vůči kterým se experiment nedá převést do skutečnosti tento rozsudek není spolehlivý.⁴
3. Soudy, ke kterým se došlo v rámci myšlenkového experimentu mnohdy neposkytují oprávnění k převzetí jejich obsahu.⁵

Tyto tři body, které jsme zde uvedli, bychom chtěli dále podpořit jedním z několika příkladů z praxe experimentálních filozofů, kteří v rámci svého experimentu naprosto vyvrátili dojmy klasických filozofů.

Ukážeme si to na výzkumu, „*ought implies can*“. Tento výzkum byl publikován týmem výzkumníků z Duke v časopise Cognition. V tomto výzkumu experimentální filozofové zkoumali, zda existuje nějaký koncepční význam toho, co by někdo udělat „měl“ k tomu „co udělat umí“, a také jak

² KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

³ Tamtéž

⁴ Tamtéž

⁵ Tamtéž

jsou tyto pojmy běžně chápány. Experimentální filozofové z Duke toto zkoumali na příkladu s agentem. Podle nich, jestliže „měl“ analyticky nebo koncepčně implikuje „může“, jak většina klasických filozofů předpokládá, pak by lidé měli popřít, že by agent měl udělat něco, co agent udělat nemůže. Ovšem některá empirická data však poskytují důvod být k takovému vztahu skeptický mezi „měl by“ a „může“ v morálním úsudku. Konkrétní data z výsledků toho experimentu ukazují, že účastníci si myslí, že agent by měl dělat něco, co dělat nemůže. Účastníci dávají spíše agentovi vinu za jeho neschopnost, než aby k němu měli porozumění. Zde ovšem nastává otázka, zda to, že většina účastníků výzkumu, kteří se filozofií nezabývají, mělo jiný názor na ten samý problém než někteří filozofové, je možné brát za filozoficky relevantní či nikoliv. Knobe a Nichols uvádí, že v takovýchto případech by filozof za žádných okolností neměl měnit svůj názor na danou problematiku jen na základě toho, že byl přehlasován většinou. Podle Knobeho a Nicholse tato data slouží pouze k tomu, aby se ukázalo, že někteří lidé vidí stejný problém z jiné perspektivy a tím dát filozofovi, který se tímto problémem zabývá širší rozhled v polemice s tímto problémem.⁶

V této kapitole jsme si ukázali hlavní důvod, kvůli kterému experimentální filozofové kritizují metody klasických filozofů. V následující kapitole ukážeme kritiku klasických filozofů na Ex-phil.

⁶ Tamtéž

Kritika klasických filozofů na experimentální filozofii

V minulé kapitole jsme ukázali kritiku experimentálních filozofů na klasickou filozofii (filozofii z křesla). Kritika experimentálních filozofů na filozofii z křesla se týká výhradně vymezení se vůči závěrům získaných čistě apriorním poznáním. V následující kapitole ukazujeme kritiku klasických filozofů na práci experimentálních filozofů. Tuto kapitolu považujeme za důležitou, neboť naším cílem této práce je zjistit, zda Ex-phil má prostředky na to, aby pomohla s ujasňováním pojmů „smysl života“ a „šťastný život“ a také zda se vůbec prostředky Ex-phil, dají považovat za filozoficky relevantní.

Jako hlavní kritiky Ex-phil jsme v této práci vybrali Kauppinena, Hermana, Ludwiga a Deustche. Všichni tito kritici Ex-phil tvrdí, že tento směr nikterak nepomáhá filozofii jako takové a také se domnívají, že Ex-phil nemůže přispět k řešení hlavních otázek, které si klade „analytický projekt“.⁷

Tito kritici se vůči Ex-phil nejvíce vymezují vůči zkoumání intuice ne-filozofů, na kterou se v tomto směru klade poměrně velký důraz. Například Max Deutsch si myslí, že Ex-phil je dobrá jen pro studium přesvědčení lidí, ale nemůže nijak přispět k řešení čistě filozofických problémů.⁸ Deutsch a další, kteří tuto jeho kritiku podporují, jako například Kauppinen nebo Ludwig, vidí ve zkoumání intuice ne-filozofů problém v tom, že podle nich nejsou empirická data, která se získala v rámci těchto zkoumání pro filozofii relevantní. Jedním z hlavních důvodů, proč si toto myslí je „obhajoba reflexivních soudů“.⁹ Podle Ludwiga nemůžeme očekávat, že za každých okolností, kdy jsme vyzváni vynést nějaký soud, máme dostatečnou reflexi na to, aby naše odpověď byla relevantní.¹⁰ Kauppinen tvrdí, že jediné filozoficky relevantní soudy, jsou ty, které jsou

⁷ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.20

⁸ Tamtéž

⁹ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.18

¹⁰ Tamtéž

získány participativní metodou. On sám tuto metodu nazývá „dialog a reflexe“. Tato metoda vypadá tak, že výzkumník prochází s účastníkem výzkumu jeho jednotlivé odpovědi a ptá se ho na to, jak rozuměl otázkám, které mu byly položeny, a proč na ně odpověděl právě tak nebo tak. Také výzkumník ukazuje na podobné případy v rámci položených otázek, aby předešel pojmové záměně a případnému chybnému porozumění otázkám, které byly subjektu položeny. Ovšem podle Kauppinena ten, kdo používá tuto participativní metodu, již nedělá Ex-phil, ale používá klasickou sokratovskou metodu. Z tohoto Kauppinen vyvozuje, že experimentální filozofové nemají prostředky na to, aby se dostali k filozoficky zajímavým a relevantním soudům, a proto říká, že experimentální filozofové musí uznat svou porážku a musí se navrátit zpět do „křesla“. ¹¹

Jako příklad špatného výzkumu, který nepožíval participativní metodu jsou údaje, které udával Chituc. Jeho výsledky jsou filozoficky irelevantní, neboť u respondentů, kteří se zúčastnili jeho výzkumu došlo k pojmové záměně. ¹² Chitucův výzkum se zakládal na premise „Ought“ implies „Can“, kterou chtěl empiricky vyvrátit. Tuto premisu si můžeme ukázat na příkladu, kterou Chituc ve svém výzkumu použil a totiž, že „Pro libovolného agenta J a akt K platí, že pokud by J měl udělat K, pak J může udělat K.“ ¹³

V Chitucově výzkumu, bylo hned několik problémů:

1. Respondenti měli odpovídat jen „pravda“ „nepravda“, což je u takovýchto složitých otázek pro ne-filozofa dosti nedostačující, neboť v otázkách hraje několik proměnných, které nejsou v každém případě stejné a na otázky nejde odpovídat jen „pravda“ „nepravda“. ¹⁴

¹¹ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.23

¹² HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.19

¹³ Chituc str.1

¹⁴ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.19

2. Respondentům nebyly řádně vysvětlené pojmy, které se ve výzkumných otázkách a příkladech používaly.¹⁵
3. Po ukončení výzkumného procesu nebyla udělána s respondentem zpětná vazba. Respondenti nebyli tázáni, zda všemu ve výzkumu správně rozuměli a proč vybrali opověď jakou vybrali.¹⁶

Kvůli těmto důvodům, stihl Chitucův výzkum velkou negativní kritiku například od Michaela Hannon¹⁷ a Chitucovy výsledky a závěry v jeho výzkumu jsou brány jako irelevantní.

Dalším důvodem, kvůli kterému například Ludwig kritizuje Ex-phil je to, že je velmi obtížné definovat rozdíl mezi intuitivními a reflexivními úsudky, tak aby je bylo možné měřit, zaznamenávat nebo je kvantitativně vyjádřit. Ludwig říká, že to, zda budou reflexivní úsudky relevantní či nikoliv bude do značné míry záviset na tom, jak budou reflexe a intuice charakterizovány.¹⁸

V této kapitole jsme si ukázali kritiku klasických filozofů na Ex-phil. Hlavním důvodem jejich kritiky je to, že Ex-phil klade velký důraz na intuici ne-filozofů, kterou ale klasičtí filozofové nepovažují za relevantní. V následující kapitole ukážeme, čím se Ex-phil zabývá a jaké k tomu používá prostředky.

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Tamtéž

Čím se zabývá Experimentální filozofie?

V minulých dvou kapitolách jsme ukázali kritiku experimentálních filozofů na klasickou filozofii a kritiku klasických filozofů na práci experimentálních filozofů. V našem společném bádání o tom, zda Ex-phil může pomoci v lepším porozumění pojmů jako jsou „smysl života“ nebo „šťastný život“ je velice důležité si ukázat, jakými projekty se Ex-phil zabývá, a jestli má vůbec prostředky k tomu, aby nám pomohla při řešení těchto problémů.

Proto v následujících kapitolách podrobněji nastíním jednotlivá témata a projekty jimiž se experimentální filozofové zabývají. Nejlepším způsobem, jak toto nastínit, je ukázat si šest hlavních projektů, kterými se Ex-phil v dnešní době zabývá. Tyto projekty jsou: negativní program, svobodná vůle, dopad morálního úsudku, epistemologie, konceptuální analýza a mezikulturní rozdíly v intuicích.

„Negative program“

Joshua Knobe a Shaun Nichols uvádí příklad, kdy se v Theaetetu Sokrates ptá, co je to poznání? Následně se podle Knobeho a Nicholse uvedou nějaké hypotézy, jako například: poznání je pravdivé přesvědčení. Na to Sokrates podle Knobeho a Nicholse odpovídá tak, že vědění určitě není jen pravdivé přesvědčení, neboť dobrý právník může docílit toho, aby člověk měl pravdivé přesvědčení, které není vědění.

Knobe a Nichols píše, že v negativním programu Ex-phil využívá empirická data, aby zpochybnila tento tradiční filozofický projekt. Na toto byly vypracovány dva odlišné argumenty.¹⁹

Argument rozmanitosti

Knobe a Nichols říkají, že tento argument vyplývá z perspektivy systematické rozmanitosti v tom, jak různé skupiny lidí přemýšlejí o filozofických otázkách. Uvádí, že data, které ukazují rozdílnost o tom, jak lidé přemýšlejí o filozofických otázkách byly již uvedeny Stichem roku 1990. Ovšem experimentální filozofové, chtěli dokázat tuto rozmanitost. Předmětem první studie, kterou Knobe a Nichols uvádí, jsou rozdíly mezi východoasijskými a západními studenty, kteří byli dotazováni na známé problémy z epistemologie.²⁰

Další studie, kterou Knobe a Nichols uvádí jsou rozdíly názorů na úsudky o referenci. Podle nich měli Východoasijské obyvatelé častěji než obyvatelé západu deskriptivní soudy o referenci vlastních jmen.²¹

Poslední ukázkou výzkumu, kterou Knobe a Nichols uvádí je to, „že existují určité systematické individuální rozdíly ve filozofických intuicích“.

¹⁹ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

Říkají, že například lidé, kteří jsou extroverti, jsou více kompatibilní ohledně odpovědnosti.²²

Podle Knobeho a Nicholse tato různorodost v intuici ne-filozofů, kterým byly předloženy tyto filozofické otázky ukazuje, že je možná pochybnost v používání intuic ve filozofii, k tomu, aby nám řekli o povaze věcí, jako je poznání či reference. Vzhledem k tomu, že experimentální filozofové přišli na tuto různorodost mezi populacemi, pak to podle Knobeho a Nicholse vypadá, že je možnost vytvořit určitý tlak na tradiční filozofický projekt. Dále pak uvádí několik tvrzení, ze kterých tato obava vyplývá:

1. „Filozofická tradice používá intuice týkající se filozoficky důležitých kategorií nebo druhů, jako je poznání, ve snaze určit povahu těchto kategorií.“
2. „Poznání (stejně jako mnoho jiných filozofických kategorií) má jedinou povahu. Není to tak, že by vědění bylo něco jiného v Athénách a něco jiného ve Spartě.“
3. Intuice o filozofických kategoriích se mezi populacemi systematicky liší (například podle kultury).“
4. „Různorodost intuice nelze odmítnout tím, že upřednostníme intuici jedné populace.“²³

Ovšem každé toto tvrzení bylo zpochybněno. Například někteří filozofové, odmítají první tvrzení v tom, že filozofové se nespolehají, nebo by se minimálně spoléhat na intuici neměli. Dalším příkladem zpochybnění těchto výše uvedených tvrzení je, že určití filozofové si myslí, že některé skupiny obyvatel (např. profesionální filozofové) mají určité zvláštní postavení v tom, aby měli spolehlivé intuice.²⁴

Dalším způsobem, který Knobe a Nichols uvádí je, že je možné připustit určitý druh pluralismu. Tím pádem by poté poznání nemusel mít jen

²² Tamtéž

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

jednu jedinou povahu, ale tato povaha se v různých kulturách může lišit. Knobe a Nichols říkají, že tímto způsobem nemusí pro pluralistu empirická data sebraná z výzkumů uvedených výše, znamenat podkopání tradiční filozofické metody. Naopak si myslí, že tímto způsobem se mohou odhalit další důležité epistémické rysy, které se v tradiční filozofii přehlédli.²⁵

Je ale velice důležité říci, že Knobe a Nichols píší, že tím, jak počet empirických důkazů neustále roste začíná zpochybňovat tvrzení, že skutečně existují tak velké rozdíly ve filozofických intuicích mezi populacemi, tak jak se předtím předpokládalo. Toto zde uvádí na příkladech výzkumů Nagela, který v roce 2015 zjistil, že některé z původních zjištění o rozdílech mezi kulturami se nereplikovala. Další výzkum, který podkopává původní zjištění experimentálních filozofů je výzkum Adleberga, který v roce 2015, zkoumal rozlišnost filozofických intuicí mezi pohlavími. V tomto výzkumu se také došlo k závěru, že rozdíly ve filozofických intuicích nejsou tak velké, jak se původně předpokládalo.²⁶

Argument citlivosti

Tento argument spočívá podle Knobe a Nicholse ve využívání intraindividuální diverzity, aby experimentální filozofové zpochybnili tradiční filozofické metody. V Ex-phil se na základě výzkumů zjistilo, že určité úsudky lidí o filozofických případech jsou citlivé na různé druhy kontextových faktorů, které se zdají být filozoficky irelevantní.

Knobe a Nichols říkají, že tentýž respondent dává různé odpovědi v závislosti na zdánlivě irelevantních faktorech. Úsudky daného respondenta mohou být ovlivňovány vyvoláním irelevantních emocí. Dále také velice záleží na tom, v jakém pořadí jsou dané filozofické problémy nebo případy respondentovi prezentovány, a také jakým způsobem je podán výsledek.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

Knobe a Nichols uvádí, že „citlivost na kontextové faktory byla použita ke zpochybnění filozofického využití způsobem, který se poněkud liší od argumentu rozmanitosti“.²⁷ Podle nich argument začíná stejném předpokladem o roli intuice ve filozofii, ale poté vychází z odlišných úvah:

1. „Filozofická tradice používá intuice týkající se filozoficky důležitých kategorií nebo druhů, jako je poznání, ve snaze určit povahu těchto kategorií.“²⁸
2. „Soudu člověka o filozofických případech jsou citlivé na kontextové faktory, jako je pořadí prezentace.“²⁹
3. „Citlivost na tyto faktory je epistemicky nevhodná“.³⁰
4. „Tuto nepřiměřenou citlivost nelze odmítnout tím, že upřednostníme intuici jedné populace (např. filozofů).“³¹
5. „Z křesla nedokážeme říct, které z našich úsudků jsou takto nepřiměřeně citlivé.“³²

Knobe a Nichols k těmto tvrzením říkají, že i filozofové podléhají těmto nepříznivým vlivům při vytváření úsudků. Filozofové se tak podle nich ocitají na tenkém ledě, když se snaží získat určité filozofické pravdy.³³

Ovšem i proti těmto tvrzením se jde vyhradit stejným způsobem, jako u argumentu rozmanitosti. Tj. Přijmutí faktu, že filozofové nepoužívají intuici, při řešení filozofických problémů a při vynášení soudů.

Na toto by ovšem mohli Knobe a Nichols reagovat tím, že existují podle nich výzkumy, které dokazují, že některé úsudky o morálních dilematech nebo úsudky o některých epistemických případech se mění v závislosti na dříve viděných případech. Knobe a Nichols předpokládají, že je možné, že respondenti odpovídají na různé případy odlišně, protože

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž

³¹ Tamtéž

³² Tamtéž

³³ Tamtéž

kontextové rozdíly poskytují vhodný epistemický základ, pro změnu jejich úsudku. Například Livengood v roce 2016 zjistil, že ve studiích s efektem pořadí může seznámení se s jedním případem poskytnout vhodný důkaz o vhodné reakci na případ jiný.³⁴ Z tohoto Knobe a Nichols vyvozují, že lze připustit možnou změnu respondentova úsudku, ale zároveň popřít, že tak činí způsobem, který je epistemicky nevhodný.³⁵

V této kapitole jsem podrobněji ukázal v čem spočívá projekt „negative program“, kterým se experimentální filozofové dosti zabývají. Uvedl jsem zde dva hlavní argumenty proti klasické filozofické metodě, které Ex-phil obhájí.

³⁴ Tamtéž

³⁵ Tamtéž

Svobodná vůle a morální odpovědnost

V minulé kapitole jsem ukázal první velký projekt, kterým se experimentální filozofové zabývají a tím je „negative program“. V této kapitole rozeberu druhý velký projekt, kterým se Ex-phil zabývá a tj. Svobodná vůle a morální odpovědnost.³⁶

V tomto projektu experimentální filozofové zkoumají mnoho aspektů ne-filozofických názorů na svobodnou vůli. Knobe a Nichols uvádí, že Deery navrhl v roce 2015 vylepšené škály pro měření přesvědčení o svobodné vůli. Dále v roce 2014 Clark zkoumal roli touhy trestat při přisuzování svobodné vůle a také vliv přesvědčení svobodné vůle na morální chování. Ovšem Knobe a Nichols uvádí, že v tomto projektu experimentální filozofové nejvíce zkoumají problematiku intuice a toho, zda je svobodná vůle slučitelná s determinismem.³⁷

Knobe a Nichols uvádí, že jedna experimentální studie, ve které se zkoumala svobodná vůle, zjistila, že lidé mají kompatibilistické intuice. Respondenti v tomto výzkumu si měli představit deterministický vesmír. Poté byli tázáni, zda osoba žijící v tomto vesmíru svobodná a morálně zodpovědná. V jednom případě si nadále respondenti měli představit, že se nachází v budoucnosti, ve kterém je superpočítač, který je schopen předpovědět veškerou budoucnost, když je tomuto počítači poskytnut popis celého vesmíru a veškeré přírodní zákony. V tomto scénáři, je zločinec, který vyloupí banku. Následně byli respondenti tázáni, zda je onen zločinec odpovědný za svoje činy. Podle informací, které Knobe a Nichols uvádí ve svém článku, tak většina respondentů, jež se výzkumu účastnila, odpověděla, že daný zločinec je za své činy plně morálně zodpovědný. Podle Knobeho a Nicholse toto základní zjištění platilo pro celou řadu scénářů.³⁸

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

Zde ovšem může přijít námitka, zda respondenti, kteří se výzkumu zúčastnili, plně pochopili význam determinismu a spojili si s ním pojmy jako morální odpovědnost.

V této kapitole jsme ukazujeme další velký projekt, kterým se Ex-phil zabývá a tím je, svobodná vůle a morální odpovědnost. V následující kapitole rozebíráme další velký projekt a tím je dopad morálního úsudku.

Dopad morálního úsudku

Dalším velkým projektem, kterým se experimentální filozofové zabývají je dopad morálního úsudku.

Podle Knobeho a Nicholse se v tomto projektu rozdělují dva typy úsudků. První z nich, které uvádí jsou přímo morální soudy. Např. soudy o morální špatnosti, o povinnosti nebo o vině. Na druhé straně jsou to soudy, které mohou být morálně relevantní, ale které se přesto mnoho jevit v určitém důležitém smyslu, jako nemorální soudy. Např. O tom, zda jednající osoba jednala úmyslně při svých činech, zda daná osoba způsobila nějaké následky nebo zda si byla vědoma toho, co činí a proč tak činí. Knobe a Nichols uvádí, že experimentální filozofové zkoumají, jak chápat a pracovat s kompatibilitou těchto dvou různých druhů soudů.³⁹

První pohled na kompatibilitu mezi dvěma výše uvedenými druhy úsudků je ten, že vztah mezi nimi je jednosměrný. Knobe a Nichols to popisují takto: „Morální soudy lidí závisí na předchozích nemorálních soudech, ale nemorální soudy lidí nezávisí na předchozích morálních soudech.“⁴⁰

Ovšem Knobe a Nichols píší, že tento názor mnoha experimentálních filozofů zpochybnila svými experimenty. Jejich studie podle nich ukazují, že morální úsudky lidí mohou ovlivnit jejich úsudky i o otázkách, ve kterých se morálka vůbec neřeší.

Knobe a Nichols uvádí několik studií, které jejich tvrzení podporuje.

1. „Když agent ví, že přivedí nějaký výsledek, ale nesnaží se ho konkrétně přivodit, lidé mají větší sklon tvrdit, že ho přivedil úmyslně, když je morálně špatný, než když je morálně dobrý“ (Knobe 2003).⁴¹
2. Když agent správně věří, že výsledek nastane, ale je v tomto přesvědčení správný pouze v důsledku náhody, lidé jsou více

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

naklonění říci, že má znalosti, když je výsledek morálně špatný, než když je morálně dobrý.“ (Buckwalter 2014)⁴²

3. Pokud má agent hodně pozitivních emocí a vysoké mínění o svém životě, jsou lidé méně náchylní říci, že je skutečně šťastný, když je jeho život morálně špatný, než když je morálně dobrý.“ (Philips, Nyholm a Liao 2014)
4. „Pokud je pro vznik nějakého následku nutná řada různých faktorů, lidé mají větší sklon považovat jeden z nich za příčinu, pokud je morálně špatný, než když je morálně dobrý.“ (Hitchcock, Knobe 2009)⁴³

Podle Knobeho a Nicholse tato výše uvedená tvrzení, mohou být brána jako filozoficky relevantní na dvou úrovních.

Zaprvé může být jednotlivý efekt relevantní pro filozofii, jejímž cílem je porozumět nějakému příslušnému pojmu nebo vlastnostem. Jako příklad Knobe a Nichols uvádí, že zjištění, která se týkají úsudků záměrného jednání, mohou být filozoficky relevantní při zkoumání o záměrném jednání. Nebo například studie, která zjišťuje určitá fakta o lidských úsudcích týkající se štěstí, může být filozoficky relevantní pro filozofickou práci s pojmem štěstí. Také uvádí, že tato obecná zjištění o morálních soudech, které mají takovýto vliv, mohou pomoci filozofům, kteří se zabývají lidskou myslí a způsobem jakým dávají lidé našemu světu smysl. Podle Knobeho a Nicholse, by nám tato zjištění mohla pomoci správně pochopit povahu lidské psychologie nebo vztah mezi běžnými lidovými teoriemi a vědeckými teoriemi.

V této kapitole jsme si ukázali, další velký projekt, kterým se experimentální filozofové zabývají a jaké problémy se v rámci tohoto tématu řeší. Také jsme si, zde ukázali, jak podle Knobeho a Nicholse může Ex-phil pomoci v řešení různých problémů klasické filozofie. V následující kapitole si rozebereme další velký projekt, kterým se Ex-phil zaobírá.

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

Epistemologie

V minulé kapitole jsme si ukázali další z velkých projektů, kterým se experimentální filozofové zabývají a tím je dopad morálního úsudku. V této kapitole si rozebereme další z velkých projektů, kterým se Ex-phil zabývá a tj. epistemologie.

Práce experimentálních filozofů v rámci epistemologie se zaměřuje především na vzorce běžných atributů vědění u lidí. Knobe a Nichols uvádí, že v rámci práce experimentálních filozofů při řešení epistemologických problémů nepřevažuje žádný konkrétní problém či otázka. Jejich výzkumy jsou rozděleny do několik řad a tyto výzkumy jsou sledovány samostatně.⁴⁴

Jako jeden příklad otázek, kterými se experimentální filozofové v epistemologii zabývají, Knobe a Nichols uvádí otázku, která se týká vztahu mezi poznáním a přesvědčením. Konkrétně se jedná o otázku, zda je vztah mezi poznáním a přesvědčením oboustranný. Knobe a Nichols říkají, že „mohou existovat případy, kdy člověk věří, že p, ale neví, že p.“⁴⁵ Experimentální filozofové se ptají, zda ale mohou existovat případy „kdy člověk ví, že p, ale nevěří, že p.“⁴⁶

Podle Knobeho a Nicholse experimentální filozofové v rámci epistemologie řeší i spoustu dalších otázek. Například řada studií ukazuje, že respondenti ve výzkumech přisuzují poznání i v rámci epistémického štěstí na známém příkladu s „falešnou stodolou“.⁴⁷

V této kapitole ukážeme, čím se experimentální filozofové zabývají v rámci epistemologie. V další kapitole ukážeme další projekt, kterým se experimentální filozofové zabývají a tím jsou mezikulturní rozdíly v oblasti intuic filozofů.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

Mezikulturní rozdíly v intuicích

V minulé kapitole jsme ukázali jedno z několika odvětvích, kterými se Ex-phil zabývá a tj. Epistemologie. V této kapitole ukazujeme další z několika projektů, kterými se experimentální filozofové zabývají a tím je zkoumání mezikulturních rozdílů v rámci intuice.

Knobe a Nichols ve své knize „Experimental Philosophy“⁴⁸ uvádí, že některé práce z oblasti kulturní psychologie udávají, že jsou jisté systematické kognitivní rozdíly mezi Asiaty a lidmi, kteří žijí na západu.⁴⁹

Podle Knobeho a Nicholse toto zjištění vyvolalo v několika experimentálních filozofech jako například Weinberg a Stich domnění, že tyto rozdíly by mohli najít i u lidí, kteří se zabývají filozofií, při řešení filozofických otázek.⁵⁰ Weinberg a Stich zkoumali atribuce poznání. K tomuto zkoumání použili běžné myšlenkové experimenty z analytické epistemologie a podle Knobeho a Nicholse zjistili, že jsou významné rozdíly mezi odpověďmi Asiátů a lidí ze Západu.⁵¹

Knobe a Nichols píší, že výsledky výzkumníků Weiberga a Stiche jsou výzva pro analytickou epistemologii, aby epistemologové vysvětlili jejich výsledky nebo musí ukázat, jak jejich projekty jsou v souladu s mezikulturními rozdíly v epistemických otázkách.⁵²

Další výzkum, který Nichols a Knobe uvádí v rámci mezikulturních rozdílů je ten, kteří udělali Machery, Mallon Nichols a Stich. Jejich výzkum se týkal mezikulturních rozdílů v oblasti teorie reference. Knobe a Nichols říkají, že v rámci teorie reference v analytické filozofii převládají dva pohledy na tuto problematiku. První z nich je deskriptivní názor, který říká,

⁴⁸ KNOBE, Joshua a Shaun, NICHOLS. *Experimental Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19532325-2

⁴⁹ KNOBE, Joshua a Shaun, NICHOLS. *Experimental Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19532325-2 str.15

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

⁵² KNOBE, Joshua a Shaun, NICHOLS. *Experimental Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19532325-2 str.16

že reference jména je určována popisem spojeným s tímto jménem.⁵³ Druhý z těchto pohledů je podle Knobeho a Nicholse kauzálně historický. Podle tohoto pohledu je reference určena kauzálním řetězcem, který se táhne až k pojmenování individuální osoby.⁵⁴

Machery, Mallon Nichols a Stich zkoumali, zda Asiaté a lidé, kteří jsou ze Západu se spíše přikloní jedné nebo druhé teorii. Jejich výzkum ukázal, že Asiaté spíše souhlasí s kauzálně historickým pohledem na teorii reference než lidé, kteří jsou ze Západu.⁵⁵

V této kapitole jsme ukázali další z několika projektů Ex-phil a tím je zkoumání mezikulturních rozdílů v rámci intuice filozofů. V následující kapitole ukážeme další méně rozšířené projekty, kterými se experimentální filozofové zabývají.

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

Další projekty

V minulé kapitole jsme si stručně ukázali, jaké otázky řeší experimentální filozofové v rámci mezikulturních rozdílů intuic filozofů. V této kapitole si předvedeme další méně rozšířené projekty, kterými se Ex-phil zaobírá.

V posledních letech se rozšířili výzkumy, které využívají formálnějších matematických nástrojů, také práce o kauzalitě s využitím Bayesových sítí. V roce 2016 Jonathan Livengood a David Rose výzkum, který se jmenuje „Experimental philosophy and casual Attribution“. V této práci se věnují určitým filozofickým a psychologickým výzkumům, které zkoumají přisuzování příčin. Livengood a Rose uvádí, že speciální pozornost v tomto výzkumu věnují vztahu mezi grafickým kauzálním modelováním a teoriemi kauzální atribuce.⁵⁶

Další zajímavým tématem, kterým se experimentální filozofové zaobírají je formální sémantika. Na toto téma udělali v roce 2017 výzkum Shen-yi Liao a Aaron Meskin. V této studii se snažili přispět k pochopení estetické komunikace. Především se zaměřovali na používání estetických adjektiv v estetické komunikaci.⁵⁷

Experimentální filozofové se také zajímají o zásadní témata, která sebou nesou humanitní vědy. Například Ryan Nichols v roce 2015 udělal výzkum, který nese název „Hypothesis-testing of the Humanities: The hard and soft as two emerging cultures“. V této práci Nichols uvádí, že čtení a studování humanitních textů, především v literatuře a filozofii nikam nevedou, uvedl tento spor do světla, ve kterém uváděl rozdíly mezi měkkými a tvrdými humanitními vědami.⁵⁸

⁵⁶ Livengood, Jonathan & David Rose, 2016, “Experimental Philosophy and Causal Attribution”, Sytsma & Buckwalter 2016: 434–449. doi:10.1002/9781118661666.ch30

⁵⁷ LIAO, Shen-yi and Aaron, MESKIN, 2017, Aesthetic Adjectives: Experimental Semantics and Context-Sensitivity, *Philosophy and Phenomenological Research*, 371–398. doi: 10.1111/phrp. 12217

⁵⁸ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. *Experimental Philosophy*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

Experimentální filozofie a konceptuální analýza

Podle Knobe a Nicholse experimentální filozofové nejsou první, kteří se domnívají, že se lze posunout a poučit z filozofických poznatků, když se budeme zabývat intuicí ne-filozofů. Tento metodologický postup se někdy nazývá konceptuální analýza.

Ovšem Knobe a Nichols ve své knize uvádí, že experimentální filozofové se od konceptuálních analytiků v určitých oblastech výrazně liší. Prvním největším rozdílem, který ve své knize uvádí je ten, že experimentální filozofové dělají experimenty a konceptuální analytici nikoliv. Toto podle nich má za následek to, že konceptuální analytik může napsat: „V tomto případě, za takových podmínek by se jistě řeklo, že...“. Ovšem experimentální filozof uvede: „V tomto případě, za takových podmínek 83,6 % subjektů odpovědělo na tuto a tuto otázku tak a tak.⁵⁹ Samozřejmě toto je ten nejzákladnější rozdíl, kterým se práce experimentálních filozofů liší od práce konceptuálních analytiků.

Typicky se konceptuální analýza pokouší přesně identifikovat význam pojmu tím, že rozkládá jeho koncept na jeho základní složky, které samy o sobě obvykle zahrnují další pojmy.⁶⁰

Další rozdíl mezi Ex-phil a konceptuální analýzou je ten, že žádný experimentální filozof nikdy nenabídl analýzu jednoho pojmu z hlediska jiného. Místo toho je většinou cílem poskytnout popis faktorů, které ovlivňují aplikace určitého pojmu a zejména pak vnitřních psychologických procesů, které jsou základem těchto aplikací. Podle Nicholse a Knobe se zde pokrok neměří přesností, s níž lze charakterizovat skutečné vzorce lidských intuic, ale míru, s jakou se podařilo popsat skutečné vzorce intuic a tím dosáhnout

⁵⁹ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

⁶⁰ Tamtéž

hloubky vysvětlení. Knobe a Nichols uvádí rozdíl mezi prací experimentálních filozofů a konceptuálními analytiky na tomto příkladu⁶¹:

Toto je podle Nicholse a Knobeho práce konceptuálních analytiků:

„S knows that p if and only if“

1. „P
2. S believes that p
3. Not-p → S does not believe p
4. P → S believes that p“⁶²

Oproti práce experimentálních filozofů vypadá podle Nicholse a Knobeho takto:

Lidé jsou více nakloněni považovat agenta za morálně odpovědného, když je případ popsán živě a konkrétně, než když je popsán abstraktně.

Ovšem Nichols a Knobe říkají, že cílem je poskytnout hlubší vysvětlení toho, proč intuice respondentů vychází právě takto. Například:

Lidé jsou nakloněni považovat agenta za morálně zodpovědného, když mají silnou afektivní reakci na jeho přestupek.

A nakonec podle Nicholse a Knobeho je naděje, že se podaří dospět k zásadnějšímu závěru a pochopení myšlení lidí v určité oblasti. Například:

Lidské intuice ohledně morální odpovědnosti jsou utvářeny na základě dvou různých systémů – první ten, který používá abstraktní pojem a druhý, který se více spoléhá na bezprostřední afektivní reakce.

Je třeba ale říci, že i když se podaří vytvořit takovou teorii je vysoce nepravděpodobné, že tím předvídáme intuici lidí ve všech možných případech.⁶³

⁶¹ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

V této kapitole jsme ukázali další téma, kterým se Ex-phil zabývá. Následující kapitola pojednává o tom, jak experimentální filozofie může pomoci v ujasnění pojmu „smysl života“ a „šťastný život“.

Jak může experimentální filozofie pomoci v ujasnění pojmu smyslu života a šťastný život?

V minulých kapitolách jsme si ukázali, čím se Ex-phil zabývá a jaké k tomu používá prostředky. V následujících kapitolách ukážeme, zda a jakým způsobem může Ex-phil pomoci v ujasnění pojmu „smysl života“ a „šťastný život“.

Jak jsme ukázali v předešlé kapitole, která nese název „Experimentální filozofie a konceptuální analýza“, Ex-phil se zabývá i tím, jak ne-filozofové chápou určité pojmy a filozofické otázky a jaké vnitřní procesy v nich daný pojem či otázka vzbuzuje.

Proto, abychom mohli poznat, zda experimentální filozofie může pomoci v ujasnění pojmu „smysl života“, zde uděláme myšlenkový experiment, ve kterém používáme klasické metody experimentálních filozofů, které požívají ve svých experimentech.

Experiment

V tomto experimentu používáme metodologii, kterou vysvětluje Alexander ve své knize „Experimental Philosophy An Introduction“⁶⁴. Tuto metodologii, konkrétně Alexander vysvětluje v kapitole „Experimental Philosophy and Philosophical Methodology“⁶⁵.

Náš myšlenkový experiment vypadá takto:

1. Experimentu se zúčastní deset respondentů.
2. Tito respondenti (ne-filozofové) jsou náhodně vybráni.
3. Každý respondent je vždy dotazován zvlášť.
4. Každý respondent je tázán na dvě a ty samé otázky.

⁶⁴ ALEXANDER, Joshua. *Experimental Philosophy An Introduction* Cambridge: Polity Press, 2012. ISBN 978-07456-6092-9.

⁶⁵ ALEXANDER, Joshua. *Experimental Philosophy An Introduction* Cambridge: Polity Press, 2012. ISBN 978-07456-6092-9. str. 82–101

5. Každý respondent je tázán na otázku: Co si představíte pod pojmem „smysl života“? a Co si představíte pod pojmem „šťastný život“?
6. Každému respondentovi jsou zařizené stejné podmínky pro dotazování (Stejný výzkumník, stejné prostředí, neomezený čas na odpovědi)
7. Každý respondent je po jeho odpovědi tázán, proč odpověděl tak a tak, a jak k odpovědi došli.
8. Každý respondent je po jeho odpovědi tázán, jak se cítil, když mu byla položena otázka, a jak se cítil, když na otázku odpovídal.
9. Nakonec jsou sepsány odpovědi respondentů a vyvozování závěru.

Jak jsme si již ukázali v kapitole „Experimentální filozofie a konceptuální analýza“ výsledky našeho experimentu mohou vypadat nějak takto: 75 % respondentů odpovědělo takto a takto, 10 % respondentů odpovědělo takto a 15 % respondentů odpovědělo takto a takto, za takových a takových podmínek.

Teď ovšem nastává otázka, zda mohou být tyto výsledky pro filozofii jako takovou nějak relevantní či nikoliv. V následujících kapitolách ukazujeme několik důvodů, proč Ex-phil nemůže pomoci při objasňování pojmů „smysl života“ a „šťastný život“.

Problematika intuice ve filozofii

V minulé kapitole jsme si ukázali náš experiment, který ukazuje jeden z možných způsobů, jak by mohli experimentální filozofové zkoumat pojem „smysl života“ a pojem „šťastný život“. Vzhledem k tomu, že jsme v našem experimentu zkoumali intuici ne-filozofů, je velice důležité zde poukázat na problematiku, kterou sebou intuice ve filozofii nese.

Jako první pohled na roli intuici ve filozofii, zde uvádíme filozofy, kteří ji popírají. Například Cappelen popírá, že role intuice hraje ve filozofii nějakou roli. Podle něho by se problémy rozhodně neměly řešit ve filozofii na základě intuice, ale na základě argumentů a v důsledku tohoto je podle něho experimentální zkoumání intuic pro filozofii zcela irelevantní.⁶⁶

Na tento argument v roce 2014 reagoval Weinberg ve své práci tím, že argumenty spojené s odmítnutím používání intuice ve filozofii jsou založeny na nepravděpodobném a silném pojetí pojmu „intuice“. Knobe a Nichols v rámci tohoto tvrzení říkají, že „jakmile se zaměříme na méně náročné pojetí intuice, je pravděpodobné, že se filozofové často spoléhají na intuici. Dalším argumentem proti popření intuice ve filozofii Knobe a Nichols uvádí výzkum Kuntze, který říká, že více než 50 % filozofů, kteří se výzkumu účastnili souhlasí s tvrzením: „intuice jsou užitečné pro zdůvodnění filozofických tvrzení“.⁶⁷

Dalším pohledem na používání intuice ve filozofii je to, že „filozofové by se neměli spoléhat na intuice“. Tento pohled, o kterém Knobe a Nichols píší se od prvního liší tak, že někteří filozofové uznávají, že ve filozofii je možné používat intuici, avšak je to fenomén, ke kterému by nemělo docházet.⁶⁸

⁶⁶ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

Dalším důvodem, proč je podle Ludwiga intuice problematická je, že je velice obtížné definovat rozdíl mezi intuitivními a reflexivními úsudky. Podle něho záleží tedy na tom, jaký způsobem budou tyto dva pojmy charakterizovány. Vzhledem k tomuto důvodu si Ludwig myslí, že by se intuice neměla ve filozofii brát relevantně dokud se jasně nevymezí rozdíl mezi intuicí a reflexivními úsudky. Z tohoto důvodu si Ludwig myslí, že velká část výsledků, které nám Ex-phil dává jsou irelevantní.

V této kapitole jsme si ukázali několik důvodů, proč si filozofové myslí, že intuice ve filozofie je požadována za irelevantní. Také jsme zde ukázali odpověď experimentální filozofů na tuto problematiku.

V následující kapitole poukážeme na dalším problém, který se týká prostředků, které experimentální filozofové využívají.

Problematika prostředků v Ex-phil

V minulé kapitole jsme si ukázali, co sebou nese problematika intuice ve filozofii. V této kapitole si ukážeme problematiku kvalitativních a kvantitativních výzkumů v Ex-phil.

Problematika kvalitativních výzkumů

V našem myšlenkovém experimentu jsme použili kvalitativní metodu. Tato metoda nám může poskytnout podrobné výsledky v šetření ovšem nese se touto metodou jistá problematika v oblasti Ex-phil. Tato problematika spočívá v možných různorodostí odpovědí respondentů. Dalším důvodem je počet respondentů v kvalitativních výzkumech.

Experimentální filozofové udělali již mnoho kvalitativních výzkumů. Jeden jsme si zde lehce nastínili v kapitole „Kritika klasických filozofů na experimentální filozofii“, kde jsme probírali Chitucův výzkum. Ačkoliv byl tento výzkum podán jako špatný příklad výzkumu v Ex-phil, tak pro nastínění této problematiky postačí. I kdyby byl Chitucův výzkum proveden správně (tj. byla by použita participativní metoda), tak tento výzkum nebude pro filozofii relevantní. Je zde totiž problematika počtu respondentů, kteří se výzkumu účastnili. Tohoto výzkumu, jehož premisa byla „Ought“ implies „Can“ se zúčastnilo osm respondentů. Vzhledem k tak malému počtu odpovědí není možné brát tyto výsledky za relevantní, a to hned z několika důvodů:

1. Respondenti mohli mít stejné odpovědi na základě náhody. Tj. to že šest z osmi respondentů odpovědělo podobně nelze vylučovat, že většina lidí si myslí to, co šest daných respondentů.
2. Výsledky mohou být podány tak, že šest z osmi respondentů si myslí to, a to ovšem tyto výsledky v tomto ohledu jsou čistě filozoficky irelevantní.

Problematika kvantitativních výzkumů

V minulé podkapitole jsme si ukázali důvod, proč jsou kvalitativní výzkumy pro filozofii irelevantní. Je to jednoduše z důvodu, že nám tyto výzkumy sice podávají podrobné odpovědi, ale jejich počet nám neumožňuje dělat filozoficky relevantní závěry.

Pro více odpovědí nám může sloužit výzkum kvantitativní ovšem s tímto způsobem výzkumu se táhne hned několik problémů. Prvním problémem je to, že v kvantitativních výzkumech jsou většinou již předem připravené odpovědi výzkumníkem, ze kterých si respondent má vybrat. Toto může být velice zavádějící a nepřesné v takovýchto náročných filozofických otázkách.

Dalším problémem, který sebou kvantitativní metoda v Ex-phil nese je to, že po odpovědi respondenta nemá možnost výzkumník provést participativní metodu v tolika případech. Z tohoto důvodu nemůže výzkumník poznat, zda respondent rozuměl otázkám dobře a zda pro něho nebyly otázky zavádějící.

Z těchto důvodů jsou výsledky, které byly pořízeny touto metodou filozoficky irelevantní a nemají pro filozofii jako takovou význam.

V této kapitole jsme si ukázali problematiku kvalitativních a kvantitativních metod výzkumu, které se v experimentální filozofii používají. V následující kapitole ukážeme další problematiku, kterou sebou Ex-phil nese a tím je problematika obhajoby reflexivních soudů.

Problematika obhajoby reflexivních soudů

V minulé kapitole jsme poukázali na problematiku kvantitativních a kvalitativních metod výzkumu v oblasti Ex-phil. V této kapitole si ukazujeme další velký problém, který má Ex-phil a tím je problematika obhajoby reflexivních soudů.

Tento argument vznesl Ludwig. Ludwig říká, že nikdy nemůžeme o respondentovi, který se účastní výzkumu říct, že má dostatečné znalosti na to, aby jeho odpověď na danou otázku mohla být filozoficky relevantní. Podle Ludwiga se může stát, že respondent bude mít dostatečné znalosti na to, aby jeho odpověď byla filozoficky relevantní, ale určitě ne ve všech případech. Z toho důvodu si Ludwig myslí, že práce experimentálních filozofů nemá pro filozofii jako takou význam.⁶⁹

Proto, abychom poznali, zda respondent má dostatečné znalosti na to, aby jeho odpověď na otázku ve výzkumu byla považována za relevantní nám slouží již zmíněná participativní metoda. Kauppinen tuto metodu nazývá „dialog a reflexe“. Podle něho je toto jediný způsob, jak můžeme docílit zajímavých a relevantních výsledků ve filozofii. Ovšem Kauppinen tvrdí, že výzkumník, který provádí tuto metodu, používá klasickou sokratovskou metodu a tím pádem podle něho Ex-phil nemá prostředky na to, aby mohla být filozoficky relevantní.

Jako proti argument, zde můžeme uvést to, co Nichols a Knobe napsali na svém webu a tj. že nikdy nemůžeme říct, že někdo nemá dostatečnou znalost na to, aby jeho odpověď byla relevantní. Knobe a Nichols říkají, že odpověď ne-filozofa je stejně relevantní, jako odpověď filozofa.⁷⁰

Ovšem v rámci čisté logiky našeho světa člověk, který se zaobírá nějakým problémem delší řádku let (např. filozof) má jeho odpověď větší váhu

⁶⁹ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. *Synthese* 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.20

⁷⁰ KNOBE, Joshua a Shaun NICHOLS. Experimental Philosophy. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>

než odpověď člověka, který se danou otázkou nezaobírá. Filozof má na danou otázku pohled z mnoha úhlů, zná odpovědi dalších filozofů, kteří se zaobírali nebo zaobírají stejnou problematikou atd. Můžeme zde říct, že odpověď ne-filozofa je samozřejmě relevantní ovšem ne filozoficky relevantní ve všech případech, tj. jeho odpověď nijak nemusí posunout výzkum daného pracovníka dále.

Z tohoto důvodu je argument Nicholse a Knobeho irelevantní.

V této kapitole jsme si ukázali další důvod, proč nám Ex-phil nemůže pomoci v objasňování pojmů, jako je „smysl života“ a „šťastný život“. Tento důvod je čistě proto, protože podle filozofů, jako je Ludwig nebo Kauppinen je odpověď ne-filozofa v určitých případech, které jsme si zde ukázali irelevantní.

K čemu je Ex-phil dobrá v oblasti pojmů „smysl života“ a šťastný život“

V minulých kapitolách jsme si ukazovali důvody, proč Ex-phil nemůže pomoci při objasňování pojmů jako je „smysl života“ a „šťastný život“. Ovšem dovolujeme si zde nesouhlasit s tak radikálními názory jako například Kauppinen, Ludwig nebo Deustche, kteří říkají, že Ex-phil je jen ztráta času⁷¹. Ex-phil sice nemůže pomoci v objasňování tak inherentně vágních pojmů, jako jsou ty, které se v této práci zabýváme. Ovšem nám může poskytnout jistý nadhled na tyto pojmy.

Exp-phil může například zkoumat, zda jsou nějaké kulturní či mezigenerační rozdíly ve vnímání těchto pojmů. Nebo například zda lidé věří, jestli vůbec něco, jako smysl života existuje.

Dále také může Ex-phil zkoumat, co to pro člověka znamená pojem „štěstí“ a zda se tento pojem dá následně spojit s pojmem „život“ a bude mít pro člověka stejný význam či nikoliv.

Také nám může odhalit vnitřní a myšlenkové pochody člověka, který je tázán na tyto pojmy.

Všechny tyto experimenty za nás nejsou nijak filozoficky relevantní, ovšem z hlediska sociologie a psychologie být relevantní mohou.

⁷¹ HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. *Synthese* 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.20

Závěr a relevance experimentu

V minulých kapitolách jsme si ukázali, z jakých důvodů náš myšlenkový experiment v oblasti objasňování pojmů „smysl života“ a „šťastný život“, který byl metodologicky sestaven, jako jsou sestavy mnohé experimenty experimentální filozofů, není filozoficky relevantní.

Mezi hlavní důvody, proč výsledky, které může Ex-phil poskytnout nejsou filozoficky relevantní jsou:

1. Problematika intuice ve filozofii. Tj. že nemůžeme brát intuici ve filozofii vážně dokud se přesně nestanoví rozdíl mezi intuicí a reflexivními úsudky.
2. Problematika prostředků při výzkumech Ex-phil. Mnozí experimentální filozofové používají ve svých výzkumech kvalitativní nebo kvantitativní metody, které jsou filozoficky irelevantní z důvodů, které jsme uvedli v kapitole „Problematika kvalitativních a kvantitativních výzkumů v Ex-phil.“
3. Problematika obhajoby reflexivních soudů. V tomto problému jsme řešili to, že podle některých filozofů jako je Kauppinen nemůže nikdy stoprocentně říci, že dotazovaný respondent má dostatek vědomostí a zkušeností na to, aby se jeho odpověď dala brát za filozoficky relevantní.⁷²

Z těchto tří hlavních důvodů lze logicky vyvodit, že Ex-phil nemůže pomoci v objasňování tak inherentně vágních pojmů jako jsou „smysl života“ a „šťastný život“, tak, aby dané výsledky byly filozoficky relevantní.

Jediné relevantní výsledky, které nám může v oblasti těchto pojmů Ex-phil přinést jsou, zda mezi vnímání těchto pojmů jsou určité mezigenerační či mezikulturní rozdíly. Jak se respondent cítí, když

⁷² HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. Synthese 195. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1> str.19

je tázán na otázky týkajících se těchto pojmů nebo jaké jsou jeho myšlenkové pochody, když je na tyto pojmy dotazován.

Ovšem všechny tyto výsledky nejsou relevantní v oblasti filozofie, ale jsou relevantní v oblasti psychologie a sociologie.

Závěr

V závěru této bakalářské práce chceme poukázat na cíle, které jsme si stanovili na začátku a pojednat o tom, zda jsme v této práci všech cílů dosáhli. Cílem této práce je zjistit, zda a popřípadě jak může experimentální filozofie pomoci při objasňování pojmu „smysl života“ a „šťastný život“. Na úplném počátku našeho hledání po odpovědi na tuto otázku jsme měli domnění, že experimentální filozofie může pomoci při objasňování těchto dvou pojmů. Ovšem v průběhu práce jsme narazili na tři hlavní problémy, které jsou spjaté s prostředky, které experimentální filozofie používá ve svých výzkumech. První z těchto problémů se týká používání intuice ve filozofii. Konkrétně toho, že je velmi složité definovat rozdíl mezi intuitivními a reflexivními úsudky. Další z problémů se týká metodologie, kterou experimentální filozofové používají. Jednoduše nemají prostředky na to, aby jejich výsledky z výzkumů, byly filozoficky relevantní. Poslední problematika se týká obhajoby reflexivních soudů. V tomto případě se jedná o to, že nikdy nemůžeme vědět, zda je respondent výzkumu s daným tématem, ohledně kterého je tázán, dostatečně seznámen, aby jeho odpověď mohla být filozoficky relevantní.

Výsledkem této práce je, že experimentální filozofie, nemůže pomoci v objasňování pojmů „smysl života“ a „šťastný život“, tak aby výsledky byly filozoficky relevantní. Experimentální filozofie může pouze pomoci, abychom pouze dostali určitý nadhled na tyto dva pojmy a možné výsledky práce experimentálních filozofů mohou být maximálně sociologicky a psychologicky relevantní ovšem filozoficky nikoliv.

Zdroje

1. KNOBE, Joshua and Shaun, NICHOLS. *Experimental Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19532325-2.
2. ALEXANDER, Joshua. *Experimental Philosophy An Introduction*. Cambridge: Polity Press, 2012. ISBN 978-07456-6092-9.
3. HORVAT, Joachim, GRUNDMANN, Thomas. Introduction: Experimental Philosophy and Its Critics Part 1 and 2 [online]. *Philosophical Psychology*. 2010, vol.23 no.3
4. KNOBE, Joshua a Shaun, NICHOLS. *Experimental Philosophy*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford University, 2017 [cit. 2023-02-08] dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/experimental-philosophy/>
5. HANNON, Michael. Intuitions, reflective judgements and experimental philosophy. *Synthese* 195, 4147–4168. 2018. <https://doi.org/10.1007/s11229-017-1412-1>
6. CHITUC, Vladimir a Paul HENNE. An Empirical Refutation of „Ought“ Implies „Can“, *Analysis*. Volume 76, 2016, Pages 283–290, <https://doi.org/10.1093/analys/anw041>
7. SYSTMA, Justin a David ROSE. *A Companion to Experimental Philosophy*. Oxford: John Wiley & sons, 2016. ISBN 9781118661697
8. LIVENGOOD, Jonathan and David ROSE, 2016 *Experimental Philosophy and Casual Attribution*, Systma & Buckwalter. 2016 str. 434-449. doi: 10.1002/9871118661666. ch.30
9. LIAO, Shen-yi and Aaron, MESKIN, 2017, *Aesthetic Adjectives: Experimental Semantics and Context-Sensitivity*, *Philosophy and Phenomenological Reaserch*, 371–398 . doi: 10.1111/phpr.12217